

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

י"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

פרשת ויקהל

שנת תשס"ט

א. תוספת ברכה.
פרק לה' פסוק ל':

ראו קרא ה' בשם בצלאל (ל"ה ל')

במדרש רבי תנחומא על פסוק זה אמרו, זה שאמר הכתוב (משלי ג' ד')
ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם, ע"כ. ולא נתבאר ענינו וכונתו.
ואפשר לומר, משום דבנוהג שבעולם, בחוג אומנים ובעלי מלאכה שונים,
שכל זמן שאין אנשים רואים את מלאכתם נגמרת וערוכה בכל שלמותה,
לא יחשו אליהם אמונה שלמה כי מומחים הם בענינם, ורק אם יביאו
תעודה על שלמותם בענינם מאיש מכובד ומומחה לדבר, רק אז יחשו
אליהם אמונה אף טרם ראו תוצאת מלאכתם בפועל.

והנה כאן לא היו ישראל יודעים כלל משלמותו של בצלאל בענינו,
כי לא ראו מכל מעשיו מאומה, וגם משה לא חי יכול להעיד עליו, כי גם
הוא לא ראה מאומה ממעשיו, ורק כשהביא משה תעודה כביכול מאת
ה', כמו שאמר, ראו קרא ה' בשם בצלאל... וימלא אותו ברוח אלהים
בחכמה ובתבונה ובכל מלאכה — אז האמינו בו ישראל.

וזה היא כונת המדרש שהבאנו, שסמך לפסוק זה את הפ' דמשלי, ומצא
חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם, כלומר, כשתמצא חן ושכל טוב
בעיני אלהים, אז יאמינו בך גם בני אדם, וכמו בענינו של בצלאל, כמו
שבארנו.

תלמוד

1. מה הקושי האפשרי בפסוק המצריך ביאור?
2. כהנינו מקשה על מדרש תנחומא אך מחפש מצנה לקושי זה, מה מצנהו?
3. תשובתו פנויה על פסיכולוגיה מצוית הנוהגת בכל הזמנים, מהי?
4. איך תשובתו מכרעת על את הציטוט מן המדרש?

* * *

ב. אברבנאל.

פרק לו' פסוקים ב' ד':

ומפני שרבו המתנדבים בעם לעשות המלאכה, אמר משה לישראל: "ראו קרא יי' בשם
בצלאל". רוצה לומר: דעו לכם, שהקדוש ברוך הוא מנה את בצלאל להיות ראש במלאכה
הזאת. ולהיות ענינו אלהי, תראו שמלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל
מלאכה. רוצה לומר, שנתקבצו בו חכמה עיונית וחכמה מעשית וידיעת אומניות מתחלפים.
וגם נמצאת בו מעלה אחרת, והוא אמרו: "ולהורות נתן בלבו", רוצה לומר: שהוא יורה
וילמד אל שאר האומנים שיעשו. ולפי שהיה אהליאב אדם מפורסם כידיעות האלה, אמר:
"הוא ואהליאב... מלא אותם חכמת לב". רוצה לומר, שאהליאב הוא ראוי והגון בהיותו
בחברת בצלאל, ושניהם יעשו כל מלאכת עבודת הקדש כאשר צוה ה', כי הם בלי ספק לא
יחטיאו הכוונה האלהית. ולכך קרא משה לשניהם ולכל שאר חכמי לב אשר נשאו לבם,
וצוה אותם לקרבה אל המלאכה לעשות אותה. ובו ביום שהביאו בני ישראל הנדבה, לקחו
אותה החכמי לב הנגשים לעשותה.

ו-ג-ו ואמרו: "והם הביאו... עוד נדבה בבקר בבקר", אפשר לפרשו על האומנים עצמם. שמלבד שנדבו לעשות את כל המלאכה, עוד הביאו הם משל עצמם נדבה באשמורת הבקר היום האחרון שקבלו נדבת העדה. והוא אמרו: "והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר", רוצה לומר: שהם האומנים, הביאו לפני משה נדבת מתנה עוד מלבד נדבת עשיית המלאכה, והיה זה בבקר בבקר בהשכמת יום המחרת. אמנם המפרשים¹⁰ פירשו "והם הביאו אליו עוד נדבה" - על ישראל, שמלבד הנדבה שהביאו ביום הראשון שלקחה האומנים, עוד היו מביאים ישראל נדבה בכל בקר ובקר. ושנתרבתה כל כך הנדבה, עד שכל החכמים העושים במלאכת הקדש באו אל משה איש איש ממלאכתו, ואמרו אליו: "מרבית העם להביא מדי העבודה למלאכה".

והזכיר הכתוב זה¹¹, לשבח את העם המביאים נדבותיהם, ולפאר את האומנים כאמנתם⁶. וגם הנגיד עליהם¹² נשתבח בזה, לפי שצוה אליהם שיעבירו קול כמחנה: "איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש", כי לא היה לו חפץ בכספם וזהבם כשאר המושלים בעם, אלא שיעשו מצות האלהים בשלמותה. ואמר: "אל יעשו עוד מלאכה", לפי שהמון יקרא - 'מלאכה', כמו שאמר: "אם לא שלח ידו במלאכת רעהו" (לעיל כב, ז), "לרגל המלאכה אשר לפני" (בראשית לג, יד). והענין, שלא יביאו עוד שום דבר למלאכת הקדש, כי גם ההבאה תקרא - מעשה, ולכך אמר: "ויכלא העם מהביא".

ונראה לי¹³, שעם היות שמצינו שם 'מלאכה' על הממון ועל המקנה, הנה לא נוכל לפרשו כאן בדרך ההוא. מפני שהכתוב אומר: "אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש", ואיך יוכל מאמר "אל יעשו" עם שם "מלאכה" על הבאת הנדבה. כל שכן, שהכתוב אומר: "ויכלא העם מהביא", ולא אמר: מעשות.

ולכן נראה לפרש, שהאומנים אמרו למשה: "מרבית העם להביא מדי העבודה", רוצה לומר: יותר מכדי צורך העבודה שצוה ה' לעשות. ושאלו למשה, אם יצינו המותר, או יפסקו העם מהביא, או האומנים מלקבל עוד מידיהם. ומשה צוה אותם, שיעבירו קול וכרוז במחנה לאמר: "איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה", כלומר: שהדברים הנעשים לצורך המלאכה לא יעשו מהם יותר, כי כיון שלא היה צורך במעשה המלאכה ההיא אין ראוי שיעשוה. אבל לא צוה משה שלא יביאו הדברים שאין בהם עשייה, כאלו תאמר זהב וכסף ונחשת, וגם תכלת וארגמן ותולעת שני ושש. כי הדברים ההם, אף על פי שיביאו מהם יותר מהצריך למלאכה, אוצר בית ה' יבואו, ובכל זמן יצטרכו אליהם לעשות פרוכת ובגדי הכהנים ולקנות זבחי צבור ושאר הדברים. ולכך לא מנע משה מהם ההבאה אלא העשיה למלאכה². אבל העם, כשראו שלענין המלאכה כבר היה די במה שהביאו, לא די שמנעו עצמם מלעשות עוד המלאכה, אבל גם נמנעו מהביא עוד שום דבר בנדבה. וזהו אמרו: איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה וגו' ויכלא העם מהביא".

אלו

1. מה הקשים האפשריים איתם מתמודד פרשנו בקטע הראשון?
2. איך ומה היה מצמד בצלאל ואהליאב?
3. בקטע השני מסביר פרשנו קושי נוסף בפסוקים צ"י הצמרת צ'ין הארומות במקור אל בצלל המלאכה, למה?
4. בקטע השלישי מפי' פרשנו אל רציון חדש בדבר אופי ההנהגה בישראל, מהו כירושו?
5. מהו הקושי בקטע הרביעי?
6. מהי תשובתו ולמה המשיכו להביא מצרכים שונים?
7. מה היתה התוצאה?

* * *

ג. התורה והמצוה - המלב"ים.

פרק לו' פסוקים א'-ז':

לו (א) ועשה, אמר כי חוץ ממה שיעשה בצלאל ואהליאב, עוד יחול עליהם רוח הקדש לכיון כונת המלאכה וסודותיה וכל הנרמו בה, שעז"א לדעת לעשות, ושיעשו כפי שצוה ה' שכולל, אם העשיה לש"ש, אם כונת הסודות ותעלומות המלאכה:

(ב) ויקרא משה, הנה במצרים לא למדו אומניות כאלה כי היו עושים בחומר ובלבנים, רק ה' השפיע עליהם חכמה לזה באמצעות בצלאל, אבל מאין ידע כל איש שהוא יהיה מוכן לזה, ושנתן ה' חכמה בלבו למלאכות אלה, אמר שזה הרגיש כל אשר נשאו לבו לקרבה, שאם הרגיש בלבו תשווקה אל המלאכה והרגיש שיוכל לקרב אל המלאכה זה היה הסימן שנתן ה' חכמה בלבו לזה, ובא לפני משה:

לו (א) ועשה, אמר כי חוץ ממה שיעשה בצלאל ואהליאב, עוד יחול עליהם רוח הקדש לכיון כונת המלאכה וסודותיה וכל הנרמו בה, שעז"א לדעת לעשות, ושיעשו כפי שצוה ה' שכולל, אם העשיה לש"ש, אם כונת הסודות ותעלומות המלאכה:

ויקהל

(ו) איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה, מלשון זה מבואר שלא מנע מהם רק עשיית מלאכה לא הבאת נדבה, כי הבאת נדבה לא פסקה גם אחר שהיה המשכן והמקדש עשוי היו מתנדבים תמיד לאיצר בית ה', והיו לוקחים ממנו כלי שרת וכל הצורך כנודע, ולמה ימנעם מלהביא נדבות, רק מנעם שלא יעשו מלאכה, למשל שרבים היו עושים טבעות זווים לעמודים ממזונם והתנדבו איתם וכן טו הכלת וארגמן שזה לא יצטרך עיד, אבל כסף וזהב לא מנעם מלהביא גם עתה להיות לאיצר ה', רק שע"י שהודיע שאין צורך עוד כי הנדבה מספקת ועי"כ ויכלא העם מלהביא, נמנעו מלהביא אף כסף וזהב ודברים שלא נעשו במלאכה, כיון שראו שהנדבה מספקת לעשיית המשכן וכליו, אי"צ להם עוד :

(ז) והמלאכה, ובכ"ז היה המלאכה דים, ודרך המכין חומריים למלאכה שיכין יותר מהצורך, כדי שיהיה ממין הזה לתקן את אשר יצטרך תיקון בעתיד, אמר שהמלאכה היתה דים בין לעשות המלאכה ובין להותיר מה שדרך האימנים להותיר :

למעלה שישדאל הביאו נדבתם אל הגבאים ושה בראשם, ואז מסר להם משה את התרומה וראשון, ובכ"ז ישראל התנדבו עוד נדבות חדשות בכל יום והביאו אל משה :

העם להביא, ר"ל שאין מלאכה זו דומה ליתר מלאכות שאם העם מרבים בנדבות יגדילו מלאכה בידם שאת, כי היא מלאכה משוערת מעת הי שלא להוסיף ושלא לגרוע ובשם שפוסל בה הגרעון פוסל בה התוספת, למשל ציה במנורה ככר זהב יעשה ותה, ואם יעשה משני ככרים היא פסולה, וז"ש מרבים להביא מידי העבודה למלאכה מצד מה שצוה ה' לעשות אותה, והריבוי פוסל בה :

אלות

1. מה הקושי האפשרי בפסוק א' ומה מצנהו?
2. בפסוק ב' צונה פרשנונו על שאלה מצניינת, מהי?
3. מה בצצט תשובתו?
4. מה היה סדר התרומה לפי פסוק ט'?
5. בפסוק ה' חוזר פרשנונו להסביר תופעה ייחודית לכאן, מהי ומה תשובתו?
6. על איזה קושי אפשרי מנסה פרשנונו להשיב בפסוק ו' ומה בדיוק קרה - לפי דעתו?
7. בפסוק ז' מסכת פרשנונו את הצנין ואוכיח שהכל הסתדר כפי טוב, איך?

* * *

ד. רמב"ן.

פרק ל' פסוק כב' :

(כב) וטעם ויבואו האנשים על הנשים. בעבור כי הנדבה בתכשיטין היא מצויה אצל הנשים יותר, וכלן היו להן יפרקו נזמיהן וטבעותיהן מיד, ובאו תחלה, והאנשים * אשר נמצאו להם הביאו עמהם, כי טעם על הנשים * שהן היו שם בראשונה * והאנשים נטפלו להן, וכן נחה ארם על אפרים * כי המלחמה ההיא לאפרים * ולא יתם על צאן לבן * ועליו מטה מנשה * והדומים להם. ואמר שבאו כלם אנשים ונשים בחח ונזם וטבעת וזכמו ובכל כלי זהב כצמידים ועגילים כי נמצאו לכלם כלי תכשיט, ואמר כי יש מהם שהניפו תנופת זהב שבור או במטבע, ואמר וכל איש אשר נמצא אתו תכלת וארגמן * כי לא נמצאו מאלה רק למקצתם, וחזר ואמר אשר נמצא אתו עצי שטים, כי היו יותר מעטים שבידם עצי שטים, ואמר כל מרים תרומת כסף ונחשת, כי לרוב האנשים היה כסף ונחשת במטבעות וכלים, אבל לא הזכיר זה למעלה עם כלי הזהב בעבור שהזכיר שם הנשים ואין להם כסף ונחשת רק הזהב בתכשיטין כאשר אמר נזמי הזהב אשר באזני נשיכם * וכל איש אשר הניף תנופת זהב * לא היו רבים כמדומי הכסף והנחשת ולא היתה הבאת * הזהב מרובה ככסף והנחשת, על כן תקרא זו תנופה וזו תרומה, כי המביא זהב ינופה ידר לחשיבות הנדבה או הלוקחים יניפו הזהב להראותו * לשבח המביא על נדבתו, ובפרשת אלה פקודי יקרא הזהב גם הנחשת תנופה * כי לא הזכיר שם תרומה * כלל רק כסף פקודי העדה, ויתכן שיקרא גם הנחשת תנופה, שהיה חשוב להם יותר מן הכסף, מפני שלא היה נמצא בידם ממנו * או שהיה חשוב מאד, כענין שנאמר וכלי נחשת מצהב טובה שנים חמורות כזהב * :

אלות

1. פרשנונו מנסה לבאר את תהליך קבלת המתנות השונות, התוכל לחזור ולתארו לפי הסדר?
2. למה קראו הנשים?
3. מה ולמה הניפו ומה תראו?
4. מה היה הרבה ומה היה מצט?
5. מה לא היה לנשים ולמה?
6. פרשנונו מביא פירוש פסיכולוגי - הפועל צד היוט - בדבר אופן דירבון התורמים צ"י פרסומים, איך זה פועל?
7. למה יתכן שהיה להם יותר נחשת מכסף?

* * *